

Världspressfrihetsdagen 2023

Yttrandefrihet som pådrivande kraft för andra mänskliga rättigheter

Ulla Carlsson, JMG, Göteborgs universitet¹

I år 2023 celebrerar både *den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna* och *pressfrihetsdagen* jämna årsdagar. Den första antogs 1948 och den senare 1993. Rätten till yttrandefrihet utgör en grundval i båda deklarationerna. Årsdagarna celebreras i en alltmer osäker värld med vittgående samhällsutmaningar och det finns därför skäl att uppmärksamma årsdagarna. Det handlar om demokrati och medborgarnas möjligheter att påverka framtiden.

1993 utropade FN:s generalförsamling den 3 maj till Världspressfrihetsdagen efter en rekommendation från Unesco:s generalförsamling. Att det blev den 3 maj har sin förklaring i att det var den dag den s.k. Windhoek-deklarationen såg dagens ljus. Windhoek-deklarationen gav begreppet pressfrihet en universell innebörd.

Proklamationen kan sägas markera en början för oberoende medier och yttrandefrihet med ökad respekt för mänskliga rättigheter i tidigare hårt kontrollerade länder. Demokratiutvecklingen var på frammarsch men efter något decennium vände kurvan. Mediernas frihet, journalisters säkerhet och yttrandefriheten kom att alltmer att attackeras. En situation som påverkar förverkligandet av andra mänskliga rättigheter.

Flera kriser kantar dagens internationella samfund: krig och våldsamma konflikter, ökad socioekonomisk ojämlikhet, klimatförändringar, migration, försämrad hälsa etc. Övervakning, desinformation, konspirationsteorier, hot och hat via internet genomsyrar samhället vilket tenderar få konsekvenser för tilliten till samhällets institutioner, rättsstatens principer och tron på mänskliga rättigheter.

I de nämnda årsdagarnas internationella FN-kontext ligger att rätten till yttrandefrihet, inskriven i artikel 19 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, är en förutsättning och en drivkraft för åtnjutandet av andra mänskliga rättigheter.

Pressfrihetsdagen betonar ytterligare den roll yttrandefriheten och mediernas frihet har i arbetet för mänskliga rättigheter.

Yttrandefrihet och mediernas frihet under press

Yttrandefriheten förväntas motverka maktmissbruk, korruption, organiserad brottslighet och kan användas för att påtala olika typer av missförhållanden. Det förutsätter en vital kultur- och samhällsdebatt, kunskap och information för att förstå samhället samt en kritisk blick hos medborgarna. Yttrandefrihet är nära sammanflätad med – inte bara mediefrihet - utan också rätten till utbildning, akademisk frihet och konstnärlig frihet.

Yttrandefrihet handlar om lagstiftning men även om etik och moral. Den är komplicerad – yttrandefrihet är inte en obegränsad rättighet, den medför ansvar och ömsesidig respekt. Vid genomgripande förändringar i samhället kan snabba inskränkningar i yttrandefriheten visa sig riskfyllda. Yttrandefriheten kan aldrig tas för given - den måste motiveras och underbyggas i varje tid. (Carlsson 2013, Carlsson et al. 2018)

Alla medborgare ska ha möjlighet att säga sin mening. På så sätt blir yttrandefrihet en såväl negativ rättighet - inget hinder för att göra sin röst hörd – som en positiv rättighet – staten ska skapa förutsättningar för livskraftiga offentliga rum där medborgarna kan säga sin mening och föra en diskussion (jfr. Heinze 2022). Det är i det offentliga samtalet yttrandefrihetens gränser prövas.

Sedan länge har medierna varit en viktig förvaltare av yttrandefriheten och förmedlare av det offentliga samtalet i västerländsk demokratiuppfattning. I dagens digitaliserade och i hög grad vinstdrivande medie- och kommunikationssystem med ett oändligt 'oredigerat' flöde av information och opinionsbildning via sociala medieplattformar har journalistiken en central roll för att påvisa missförhållanden och kränkningar av mänskliga rättigheter. Förhållanden som skulle förbli dolda utan mediefrihet.

Demokratiutvecklingen går snabbt bakåt i världen. Idag räknar man med att mindre än 10 procent av världens befolkning har reell tillgång till fria medier och ett pluralistiskt medielandskap. Drygt 50 procent beräknas bo i länder där censur råder eller där användningen av medier är hårt kontrollerad. Återstående cirka 40 procent befinner sig däremellan. Under de senaste 17 åren har antalet länder med lägsta värde vad gäller mediefrihet ökat från 14 till 33. Under 2022 har hoten mot mediefriheten ytterligare ökat – i 157 länder har inskränkningar noterats. (V-dem 2022, 2023, Freedom House 2023).

När demokratin nedmonteras är det oftast medierna, litteraturen och konsten som först angrips – därefter forskningen och rättsstaten. Det är väl dokumenterat att intrång i yttrandefriheten ofta föregår våldsamma händelser med kränkningar av andra rättigheter (Longworth 2023).

Censur och repressalier mot journalister och publicister ökar (CPJ 2023, RSF 2023, Unesco 2023). De trakasseras, attackeras, arresteras och till och med mördas. Kvinnliga journalister är mest utsatta (Poletti et al. 2021). Medborgare i många länder är utsatta för censur och kontroll. Detta hämmar såväl samhällets som individens utveckling. När desinformation, propaganda, påverkansoperationer, konspirationsteorier, motstånd mot kunskap och känsloladdad retorik – ofta via sociala medieplattformar – tar över riskerar demokratin att försvagas. Det finns ett samband mellan desinformation, polarisering och autokratisering (V-dem 2023).

Windhoek-deklarationen utmejslar World Press Freedom Day

Tre decennier har gått sedan *World Press Freedom Day* proklamerades av FN på basis av Windhoek-deklarationen 1991.

Afrikanska forskare och journalister möttes de första dagarna i maj 1991 i Windhoek, Namibia, för en konferens arrangerad av Unesco med 'Promoting an independent and pluralistic press' som tema. Mediernas roll i demokratiseringsprocessen stod i fokus. Konferensen resulterade i den deklaration som kom att benämnas Windhoek-deklarationen. Deklarationen tar sin utgångspunkt i Artikel 19 om yttrandefrihet i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

Windhoek-deklarationen sågs mot bakgrund av två historiska skeenden: dels kalla krigets slut 1991, dels avkolonialiseringen i Afrika där Namibias självständighet 1990 anges som en ”slutpunkt”.

Sedan deklarationen antogs av FN:s generalförsamling 1993 har principen att pressfrihet kräver ett mediasystem som är fritt, pluralistiskt och oberoende varit normgivande på den globala arenan.

Pressfrihetsdagen uppmanar till att beakta grundläggande principer för mediernas frihet, bedöma tillståndet för yttrandefrihet och medier runt om i världen, försvara mediernas oberoende och journalisters säkerhet. Pressfrihetsdagen är också en minnesdag för de journalister som har förlorat sina liv när de har utövat sitt yrke.

Staters *regeringar* påminns om vikten av att respektera mediernas frihet, *medierna* om betydelsen av att reflektera kring frågor om mediefrihet och yrkesetik och *medborgarna* om kränkningar av mediefriheten.

Med största sannolikhet hade FN aldrig proklamerat en 'World Press Freedom Day' för 30 år sedan utan den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Det är i egentlig mening första gången i anslutning till det deklaraionsarbetet som yttrandefrihet och informations- och pressfrihet blir en väsentlig fråga på den internationella dagordningen. En FN-konferens om informationsfrihet 1948 fick ett påtagligt genomslag. Medierna kom i blickpunkten, studier bedrevs och debatten var konfliktfylld. Utan tvekan grundlades här en föreställning om informations- och pressfrihetens relevans för demokratisk utveckling. Ett arbete som fick blev vägledande kommande decennier. I förlängningen handlar det om yttrandefrihet som drivkraft för andra mänskliga friheter.

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna antogs av FN:s generalförsamling för 75 år sedan i spåren av de båda världskrigen, nazismen och kolonialväldets upplösning. För första gången fastställs skydd för grundläggande mänskliga rättigheter som är universella. Människorna bakom deklarationen hade, trots många djupgående meningsskiljaktigheter och konflikter, en förhoppning om en enad mänsklighet som delar en gemensam framtid och ett globalt ansvar – en gemensam norm för alla folk och nationer. Det var allvarsamma ord byggda på vad kränkningar av mänskliga rättigheter ledde till under 1900-talets första hälft.

Arbetet med deklarationen

Mänskliga rättigheter har funnits på dagordningen sedan århundraden tillbaka. Exempel på föregångare är t. ex. sumeriska lagtexter från 2400 f.Kr., Konfucius 300 f. Kr., utsagor från antikens Grekland och Rom, engelska 'frihetsbrevet' Magna Charta från 1215 och rättighetsförklaringarna i anslutning till de franska och amerikanska revolutionerna i slutet av 1700-talet. Under 1800- och 1900-talet levde rättighetstanken vidare men var inte särskilt framträdande i en politisk kontext utan återfanns företrädesvis inom retorik och filosofi. (Asbeck 1949, Bring 2011, Roth 2007)

Vid FN:s första session 1946 tillsattes en kommission för mänskliga rättigheter under ledning av Eleanor Roosevelt, änka efter president Franklin D. Roosevelt. Kommissionen bestod av knappt ett 20-tal ledamöter med olika bakgrund från i princip alla regioner i världen. Den innersta kretsen

förutom Eleanor Roosevelt var vice ordförande Peng Chung Chang, filosof, dramatiker och Kinas representant i FN, rapportören libanesen Charles Malik, filosof och ambassadör i Washington samt juristen René Cassin, Frankrike, med bakgrund i de Gaulles exilregering.

En allmän uppfattning var att deklARATIONEN skulle uppehålla sig kring medborgerliga och politiska rättigheter som yttrandefrihet, religionsfrihet och frihet från fruktan och nöd. Det var i många stycken rättigheter som USA:s president Franklin D. Roosevelt redan hade framfört i kongressen 1941 (The Four Freedoms Speech).

Det fanns därför en stark misstänksamhet från flera håll om att deklARATIONEN var USA-styrd. Men kommissionens medlemmar synes alla ha haft intresse av en universell deklARATION. Det gällde inte minst Chang som med sin förankring i konfucianismen fick genomslag för skrivningar om ekonomiska och sociala rättigheter. (Roth 2016, Samnøy 1993)

Arbetet med deklARATIONEN var föga överraskande fyllt av motsättningar och hårda dispyter, framför allt om frihetsrättigheterna. Ett tydligt tecken på att det fanns slitningar var tillsättningen av tre underkommissioner: en om 'freedom of information and the press', en andra om 'protection of minorities' och en tredje om 'discrimination'. (Carlsson 1998, Samnøy 1993)

Den av FN inrättade 'Commission on the Status of Women' 1946 och särskilda FN-konferenser 1948 rörande 'Rights and Duties of Man' respektive 'Freedom of Information' fick stort inflytande på arbetet och på så sätt stärktes såväl ett jämställdhets- som yttrandefrihetsperspektiv.

Representanter från 'Commission on the Status of Women' kom att spela en avgörande roll för den slutgiltiga deklARATIONSTEXTEN. Det var ett antal kraftfulla kvinnor från södra halvklotet, som låg bakom fundamentala skrivningar i jämställdhetens namn – dessutom med inflytande över andra väsentliga formuleringar. (Adami 2018, Roth 2016, Samnøy 1993)

Hansa Mehta från Indien tog strid för en revidering av skrivningen "All men are born free and equal" till "All human beings are born free and equal" i första artikeln. Lakshmi Menon, också hon från Indien, argumenterade envist för skrivningar rörande 'icke-diskriminering av kön'. En delegat från Dominikanska republiken, Minerva Bernardinos, säkrade skrivningar med både 'män och kvinnor' genom ett idogt arbete. (Adami 2018, Berger 2022)

I paragraf efter paragraf var det främst dessa icke-västerländska kvinnor som tillsåg att alla rättigheter ska vara lika för kvinnor och män med förbud mot diskriminering på grund av kön. Flertalet kom från länder som nyligen hade blivit självständiga eller var nära att göra sig fria. Kolonialismen var i uppbrott och flera delegater hade varit aktiva i befrielsekampen – de visste hur man kunde använda sin röst. Trots det hårda motstånd de mötte lyckades de. Kommissionens vice ordförande Chang var t. ex. känd för sitt negligierande av kvinnors rättigheter. (Adami 2018, Human Wrongs Watch 2018, Roth 2016).

Så var det den konfliktfyllda frågan om yttrandefrihet. Trots uppslitande motsättningar fanns det vid FN:s konferens om informationsfrihet 1948 en förhoppning att slutdokumentet skulle betraktas som en 'Magna Carta' för tanke- och yttrandefrihet. Så blev det inte men tveklöst kom konferensens 'general act' att innefatta viktiga principer med central betydelse för arbetet i kommission för mänskliga rättigheter och kommande internationellt arbete inom området. (Carlsson 1998, Whitton 1949)

Här fastställdes att rätten till information är en grundläggande mänsklig rättighet och utgör ett kriterium för alla de friheter som FN innefattar. Problem i informationsförmedlingen och mediasystemet gavs betydande utrymme och pressfrihet blev ett begrepp med bredare spridning i världen. Högt upp på dagordningen fanns frågan om krigskorrespondenters säkerhet. Två resolutioner antogs senare av FN:s generalförsamling. En fördömde krigspropaganda och den andra riktades mot falsk och förvrängd information. Konferensen utarbetade också förslag på åtgärder och insatser i synnerhet rörande dessa två frågor. (Carlsson 1998, Samnøy 1993)

Konferensen blev dessutom utgångspunkt för Unesco:s särskilda globala program 'free flow of information', som startade 1947. Unesco är den enda organisationen inom FN-familjen som har ett konstitutionellt mandat att främja yttrande- och pressfrihet (idag oftare benämnt mediefrihet).

Omröstningen i FN

FN:s generalförsamling röstade den 10 december 1948 om förslaget till allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna – 48 länder röstade för, ingen röstade mot men 8 länder lade ner sina röster. Det var främst länder från östblocket som inte kunde acceptera de politiska fri- och rättigheterna och det gällde särskilt yttrandefrihet, informationsfrihet och mötesfrihet. Dessa länder var Sovjetunionen, Belarus, Ukraina, Polen, Tjeckoslovakien och Jugoslavien. Även Sydafrika och Saudiarabien lade ned sina röster. Sydafrika kunde inte godta begreppet 'dignity' och inkluderingen av sociala och ekonomiska rättigheter. Saudiarabien ansåg att deklarationen bröt mot islamisk lag.

Omröstningen sågs som en framgång och många hyllade Eleanor Roosevelt för hennes förmåga att ro deklarationen i land. Vilket på intet sätt var självklart med tanke på den politiska situationen i världen vid denna tid. Det kalla kriget hade börjat, konflikter i Korea och Kina liksom Israel-Palestina-konflikten och Berlin-blockaden innebar betydande påfrestningar som kommissionens hade att hantera. Optimismen i världssamfundet 1946 hade nu 1948 ersatts av en betydligt mer pessimistisk syn – oaktat det kunde deklarationen antas. Efter 1948 med det kalla kriget var det i det närmaste omöjligt att nå enighet i det internationella samfundet kring skrivningar om t.ex. vikten av yttrandefrihet och pressfrihet.

Om deklarationen – yttrandefrihet en grundsten

Deklarationen om de mänskliga rättigheterna är en rättighetsförklaring, som bygger på nationalstaternas vilja till implementering genom grundlagar, lagar, förordningar, stöd till medier och utbildningsreformer. Den viljan har dock varierat i olika delar av världen över tid.

Men utan överdrift har deklarationen varit avgörande för institutionaliseringen av mänskliga rättigheter. Den är översatt till över 500 språk. Flera konventioner och deklarationer inom FN och regionala organisationer har baserats på denna. Två för FN:s medlemsstater bindande konventioner är 'Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter' (1966) och 'Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter' (1966). 'Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna' (1950) och 'EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna' (2000) är Europas motsvarigheter.

Den allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter består av 30 artiklar som uttrycker dels sådant som alla har rätt till, som frihet och utbildning, dels sådant som alla har rätt att vara fria från, som slaveri och tortyr. Det handlar om odelbara rättigheter.

I ingressen till den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna stipuleras fyra grundläggande friheter: "freedom of speech and belief, freedom from fear and want". Det är ingen tillfällighet att yttrandefrihet kommer först.

Det är fortsatt en relativt allmängiltig uppfattning att artikel 19 om rätten till yttrandefrihet är en förutsättning för allas åtnjutande av andra mänskliga rättigheter. Det finns forskare som gör gällande att yttrandefrihet är en absolut nödvändig förutsättning för att alla andra rättigheter ska kunna förverkligas. Andra menar att yttrandefrihet är inte alltid tillräcklig för att säkerställa mänskliga rättigheter, men den är nödvändig. Men där det finns starkt skydd för mänskliga rättigheter finns alltid ett omfattande skydd av yttrandefriheten. (Jfr. Dickinson et. al 2012, Heinze 2022, V-dem 2023).

Under decennier har den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna fungerat som en vägvisare för en demokratisk ordning med yttrandefrihet som en grundsten. Frågan om det fortsatt är så aktualiseras av skeenden i omvärlden – kriget i Ukraina, covid-pandemin, klimatförändringar, flyktningströmmar, finansiell oro etc. Nationella gränser har stängts och inskränkningar i människors fri- och rättigheter har genomförts i många länder.

Forskningen om den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna är förhållandevis sparsam. Men ett antal huvudlinjer framträder. En att deklARATIONEN bör ses som ett pågående arbete, en process, inte en slutgiltig sanning (jfr. Mutua 2002). En annan att deklARATIONEN inte ska uppfattas som en teoretisk abstraktion, eller en rörelse, utan betraktas som "a regime", d.v.s. en möjlig praxis för global styrning (jfr. Kennedy 2012, Dickinson et al. 2012). Vidare har den amerikanske forskaren Samuel Moyn kallat deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna för den sista utopin (Moyn 2012). Slutsatsen är baserad på studier av människorättsrörelsen, som han menar har försummat kraven på ekonomisk och social rättvisa (Moyn 2019).

Forskningen går således i flera olika riktningar. Den kan formuleras i termer av kritik och motkritik ofta baserad på forskares normativa föreställningar. Några entydiga svar är därför svåra att utläsa. Men som förklarande faktor i studier av demokratiutveckling är resultaten mer klagörande i positiv mening. (Langford 2018)

Kraftig kritik mot deklARATIONEN har uttalats främst från muslimska länder. Det var endast Saudiarabien i denna krets som inte röstade för deklARATIONEN i FN:s generalförsamling 1948. Men redan kort tid därefter reagerade flera länder med hänvisning till islamisk lag.

Ändock synes den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna fortsatt ha utgjort en gemensam moralisk norm i världssamfundet under det senaste decenniet utifrån de deklARATIONER och resolutioner som har antagits av det internationella samfundet. Dagens alltmer frekventa antidemokratiska strömningar och ökad ekonomisk ojämlikhet innebär dock ett oroande hot som inte kan förbises. Samtidigt är yttrandefrihet en mer brännande fråga än kanske någonsin efter kalla kriget.

De mänskliga rättigheterna som vägledning för demokrati är inte längre självklar sett i ett globalt perspektiv. Därför är det viktigt att beakta och diskutera innebörden av mänskliga rättigheter - och yttrandefrihet. Det torde vara synnerligen angeläget i dagens komplexa samhälle som kräver kunniga och engagerade medborgare med en kritisk blick för att upprätthålla demokratin.

Tiden ...

Without facts, you can't have truth. Without truth, you can't have trust. Without trust, we have no shared reality, no democracy, and it becomes impossible to deal with our world's existential problems: climate, coronavirus, the battle for truth. Maria Ressa, mottagare av Nobels fredspris, 2021 (Unesco 2023)

Digitaliseringen har i grunden förändrat medie- och kommunikationssystemet, vilket ställer höga krav på journalistiken om den ska kunna fungera som drivkraft för ett öppet och inkluderande offentligt samtal. Journalistikens koppling till publiken och demokratiska värden blir därför avgörande. Detta kan inte ske utan samhällets stöd och nationella, regionala och internationella regelverk. Kopplingen mellan information och 'public good' formulerar nationalekonomen och nobelpristagaren Joseph Stiglitz med följande ord:

Good information is necessary for the functioning of a strong democratic state, ... in democracies we know what needs to be done, and we actually have the ability to do it: we need to strengthen the free and diverse media with public support.” (Unesco 2022, s. 20)

Likväl måste medierna själva upprätthålla och vidareutveckla en kvalificerad och trovärdig journalistik. Mot den bakgrunden borde det vara av värde att fortsatt begrunda Windhoek-deklarationens paragrafer. I synnerhet de om oberoende: att hävda värderingar som opartiskhet, etik, kritiskt tänkande och professionell journalistutbildning. Paragraferna om samverkan är lika aktuella i dagens mediasystem: inom och mellan nyhetsredaktioner, med branschen, universitet, teknikföretag, etc. – lokalt, nationellt, regionalt och globalt.

Journalisters säkerhet är fortsatt en ödesfråga (Carlsson et al. 2017). Sedan 1993 har 1591 journalister dödats (Unesco 18 april 2023). Under 2022 döddes 67 journalister varav 15 i Ukraina, 13 i Mexiko och 7 i Haiti. Det var 20 fler än 2021. (CPJ 2023, Unesco 2023)

Medborgare har rätt till en trovärdig, verifierad och kontextualiserad information för att kunna fatta rimliga beslut och agera på politiska, kulturella och sociala arenor. Det handlar om att förstå den reella innebörden av mediefrihet med utgångspunkt i artikel 19. Ytterst handlar det om yttrandefrihet, förtroende för samhällets institutioner och mellanmänsklig tillit – demokratins fundament.

I ett framåtblickande perspektiv är det av vikt att begrunda både den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och Windhoek-deklarationen om mediernas frihet i en bred kontext. Det åsyftar de utmaningar som civilisationen står inför, från geopolitiska konflikter till effekter av oreglerade monopolliknande bolag i det digitala ekosystemet. Även i en sådan bredare kontext torde yttrandefrihet fortsatt vara grundläggande för en mer rättfärdig värld i ett demokratiperspektiv. För när yttrandefriheten och mediefriheten hotas så riskerar alla friheter att undertryckas.

I dagens orostider är det följaktligen viktigt att såväl internationella institutioner, t.ex. FN och Unesco, och regionala, t.ex. EU och Europarådet, som nationella institutioner, vilka är avsedda att skydda givna rättigheter stärks när det finns tendenser till att de försvagas.

Samtidigt, i ett mer långsiktigt perspektiv synes det vara ytterst angeläget att politiken söker formulera hur de föreställer sig det demokratiska samhälle som de så ofta omnämner i högstämda tal. Det handlar om att utveckla förmågan att göra innebörden av demokrati, yttrandefrihet och mediefrihet begriplig. Om det är den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och pressfrihetsdagen en påminnelse.

Not

¹ Ulla Carlsson, professor och innehavare av Unesco-professur i yttrandefrihet, medieutveckling och global politik, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet

Referenser

- Adami, R. (2018). *Women and the Universal Declaration of Human Rights*. London: Routledge.
- Ambjörnsson, R. (2010). *Fantasin till makten! Utopiska idéer i västerlandet under fem hundra år*. Stockholm: Ordfront
- Asbeck, F. I. M. (1949). *The Universal Declaration of Human Rights and Its Predecessors*. Leiden: E. J. Brill.
- Berger, T. (2022). Worldmaking from the margins: interactions between domestic and international ordering in mid-20th-century India. *European Journal of International Relations*, 28(4), 834–858.
- Boese, V.A., N. Alizada, M. Lundstedt, K. Morrison, N. Natsika, Y. Sato, H. Tai, and S.I. Lindberg. (2022). *Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022*. Gothenburg: Varieties of Democracy Institute(V-Dem Institute), University of Gothenburg. https://v-dem.net/media/publications/dr_2022.pdf
- Bring, O. (2011). *De mänskliga rättigheternas väg – genom historien och litteraturen*. Stockholm: Atlantis.
- Carlsson, U. (1998). *Frågan om en ny internationell informationsordning. En studie i internationell mediepolitik*. Göteborg: JMG, Göteborgs universitet. (doktorsavhandling).
- Carlsson, U. (ed.) (2013). *Freedom of Expression Revisited. Citizenship and Journalism in the Digital Era*. Gothenburg: Nordicom, University of Gothenburg.
- Carlsson, U. & R. Pöyhtäri (eds.) (2017). *The Assault on Journalism. Building Knowledge to Protect Freedom of Expression*. Gothenburg: Nordicom, University of Gothenburg.
- Carlsson, U. & L. Weibull. (2018). 'Yttrandefriheten i dagens mediekultur. En studie av medborgarnas uppfattning om yttrandefrihetens gränser.' I Andersson, U., J. Ohlsson, H. Oscarsson & M. Oskarson (red.) *Larm och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Carlsson, U. (2020). *Yttrandefrihet och medier i en orostid. Anteckningar inför Pressfrihetsdagen den 3 maj 2020*. Göteborg: JMG, Göteborgs universitet. <https://www.gu.se/sites/default/files/2021-05/Nr-85-Yttrandefrihet-och-medier-i-en-orostid.pdf>
- CPJ. (2023). *Deadly year for journalists as killings rose sharply in 2022*. Committee to Protect Journalists. <https://cpj.org/reports/2023/01/deadly-year-for-journalists-as-killings-rose-sharply-in-2022/>
- FN. (1948). *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*. New York: FN. <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf> (eng); <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf> (sv)

- Freedom House. (2023). *Freedom in the World 2023*. Washington DC: Freedom House. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2023-03/FIW_World_2023_DigitalPDF.pdf
- Human Wrongs Watch (2018). *Women Who Shaped the Universal Declaration of Human Rights*. <https://human-wrongs-watch.net/2018/12/10/women-who-shaped-the-universal-declaration-of-human-rights/>
- Kennedy, D. (2012). 'The International Human Rights Regime: Still Part of the Problem?' In *Examining Critical Perspective on Human Rights*, (ed.) R. Dickinson, E. Katselli, C. Murray, O. W. Pedersen, 19–34. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Langford, M. (2018). Critiques of Human Rights. *Annual Review of Law and Social Science*. Vol 14, 69–90. <https://www.jus.uio.no/ior/english/people/aca/malcolml/annurev-lawsocsci-110316-113807.pdf>
- Longworth, S. (2023). *Freedom of expression in armed conflict: The silence between spaces*. Stockholm: Stockholms universitet. (doktorsavhandling)
- Moyn, S. (2012). *The Last Utopia*. Cambridge: Harvard University Press.
- Moyn, S. (2019). *Not Enough*. Cambridge: Harvard University Press.
- Posetti, J., N. Shabbir, D. Maynard, K. Bontcheva & N. Aboulez (2021). *The Chilling: Global trends in online violence against women journalists*. Paris: UNESCO and ICJF.
- Ressa, M. (2021). *Nobel Lecture given by Nobel Peace Prize laureate 2021 Maria Ressa, Oslo, 10 December 2021*. Stockholm: The Nobel Prize. <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2021/ressa/lecture/>
- Roth, H-I. (2007). *Vad är mänskliga rättigheter?* Stockholm: Natur & Kultur.
- Roth, H-I. (2016). *När Konfucius kom till FN: Peng Chun Chang och FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna*. Stockholm: Dialogos Förlag.
- Samnøy, Å. (1993). *Human Rights as International Consensus. The Making of the Universal Declaration of Human Rights 1945 - 1948*. Bergen: Chr. Michelsen Institute. (Rapport 1993:4)
- The Windhoek Declaration 1991*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000093186>
- UNESCO. (2022). *World Trends in Freedom of Expression and Media Development. 2021/2022. Journalism is a public good*. Paris UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_9b29e1e0-1c8d-4700-acd9-b6611e9713f0?_=380618eng.pdf&to=161&from=1#pdfjs.action=download
- UNESCO. (2023). *World Press Freedom Day 2023. Shaping a Future of Rights. Concept note*. Paris: UNESCO. <https://www.unesco.org/>
- V-Dem. (2023). *Democracy Report 2023. Defiance in the Face of Autocratization*. Gothenburg: Varieties of Democracy Institute (V-Dem Institute), University of Gothenburg. https://www.v-dem.net/documents/29/V-dem_democracyreport2023_lowres.pdf
- Whitton, J. (1949). The United Nations Conference on Freedom of Information and the Movement Against International Propaganda. *American Journal of International Law*, 43(1), 73–87.

Webbsidor som följer attacker och repressalier mot journalister:

- Committe to Protect Journalists (CPJ), <https://cpj.org/>
- Reporters Without Borders (RSF), <https://rsf.org/en>
- Unesco, <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/observatory>